

บทคัดย่อ

โครงการวิจัย ศึกษารูปแบบและแนวทางในการจัดการหนี้สินของชุมชนบ้านนาคลอง ตำบลนาคู อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ มีวัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์หนี้สินของบ้านนาคลอง
2. เพื่อศึกษาสาเหตุ และ ปัจจัย ที่ทำให้เกิดหนี้สิน
3. เพื่อศึกษารูปแบบและแนวทางที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาหนี้สินบ้านนาคลอง
4. เพื่อให้ชุมชนเกิดกระบวนการเรียนรู้ และ ตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาหนี้สินของชุมชน

จากการศึกษาของทีมวิจัย ที่ทำการวิจัยแบบมีส่วนร่วม ได้พบว่า สถานการณ์ภาวะหนี้สินของบ้านนาคลอง มีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยและมีแนวโน้มตามภาวะเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอยู่ตลอดเวลา กระแสของการเปลี่ยนแปลงไม่ว่าจะเกิดจากนโยบายภาครัฐ หรือ กระแสของโลกที่เกิดความผันผวนทางการค้า ทำให้ชุมชนบ้านนาคลองมีความเปลี่ยนแปลงในเรื่องค่านิยม ความเป็นอยู่ การดำรงชีวิต รับสังคม หรือ กระแสภายนอก เข้าสู่ระบบการพึ่งพาตลาดจึงมีการใช้จ่ายใช้สอยมากขึ้น และมีการแข่งขันเพื่อหาเลี้ยงชีพ มีการอพยพแรงงานไปต่างประเทศและต่างเมืองเพื่อให้เข้าไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมเพื่อให้ได้เงินมาซื้อความสะดวกสบายตามกระแสบริโภคนิยม หรือ ระบบทุนนิยม เป็นหลัก สังคมพบกับความล้มเหลวในการอยู่แบบพึ่งพาซึ่งกันและกัน ระบบครอบครัวมีปัญหา มีการทะเลาะวิวาท ดิฉญาเสพติด อบายมุขในสังคม ครอบครัวแตกแยก มีการหมุนเวียนสถาบันเจ้าหนี้เพื่อนำเงินมาใช้จ่ายในการคินเงินที่กู้ยืมออกมาจากสถาบันการเงินนั้นๆ เช่น กู้ ธกส ไปใช้หนี้กองทุนหมู่บ้าน หรือ กู้นายทุนไปใช้หนี้ ธกส เป็นต้น จนบางคนต้องสูญเสียที่ทำกิน

เมื่อมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่มีการส่งเสริมให้ชุมชน ปลุกพืชเชิงเดี่ยว ทำให้มีการทำลายป่าเพื่อปลูกพืชเศรษฐกิจ ปลูกได้ 2-3 ปี ทำให้ดินเสื่อมสภาพเนื่องจากการใช้สารเคมี ในราวปี 2508 ชุมชนได้รับกระแสค่านิยมและวัฒนธรรมใหม่ คือ กระแสบริโภคนิยม ที่มีการเลียนแบบชีวิตความเป็นอยู่อย่างคนเมือง มีการเปลี่ยนวิถีการใช้ชีวิตในการบริโภคและอุปโภค เช่น การกินต้องพึ่งพาอาศัยตลาดอาหารถุงพลาสติก มากกว่าจะมีการทำกินเองในครัวเรือน เพราะคิดว่าสะดวกในการกินอยู่ ใช้จ่ายในสิ่งที่ไม่จำเป็นฟุ่มเฟือยในการซื้อสินค้า มีค่านิยมแข่งขันอวดร่ำอวดรวย และอีกอย่างนโยบายของรัฐก็หนุนเสริมให้เกษตรกรทำการผลิตเพื่อขายมากกว่าการทำเกษตรกรรมแบบวิถีชาวบ้านหรือแบบพึ่งตนเอง การจัดตั้งธนาคาร ธกส ทำให้เกษตรกรเป็นหนี้ ต้องนำสินทรัพย์ไปจำนองเพื่อเอาเงินมาตอบสนองความต้องการของตนเองในการใช้จ่าย และลงทุน ในต้นทุนที่สูง เพื่อให้ได้ผลผลิตตอบสนองขึ้นและทันต่อความต้องการของตลาดซึ่งไม่ได้คำนึงถึงการทำลายทรัพยากรในอนาคต การกู้ยืมมีทั้งรูปแบบของบุคคลค้าประกัน และหลักทรัพย์ค้าประกัน ซึ่งเป็นหลักการส่งเสริมให้ชาวบ้านเป็นหนี้มากขึ้น

ส่วนรูปแบบและแนวทางในการแก้ไขปัญหานี้สินของชุมชน ในอดีตนั้นบ้านนาคลองก็ใช้ระบบหมุนหนี้ กู้จากแหล่งหนึ่งไปชดใช้อีกแหล่งหนึ่ง จึงทำให้เป็นหนี้ไม่รู้จบสิ้น เช่น กู้นายทุนมาซื้อรถไถ กู้จาก ธกส มาซื้อปุ๋ยเคมี พอครบรอบก็กู้จากนายทุนมาใช้หนี้ ธกส แล้ว ครบนายทุน ก็กู้จาก ธกส มาใช้นายทุน หรือ แหล่งอื่นๆ ที่มีอยู่ในชุมชน หรือ นอกชุมชน เพื่อใช้หนี้ เมื่อใช้หนี้ไม่ทันก็มีการฟ้องร้องยึดทรัพย์สิน ทำให้ไม่มีที่อยู่อาศัย แต่หากชุมชนหันมาวิเคราะห์ตนเองและรู้สาเหตุแห่งการเป็นหนี้ก็อาจจะลดภาระหนี้สินได้บ้าง ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับแต่ละคนว่าจะหาทางออกทางใดที่เหมาะสมสำหรับตนเองมากที่สุด